

۲۲۹۴۹۷*

کتابخانه

شماره ثبت کتاب: ۶۷۱۰۷۱-۶۳۹۵-۱۴۰۹

سیر تحولی مقررات تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه

مؤلف

دکتر یوسف مراد نژادی

www.ketab.ir

انتشارات انصاف و دانش
ESSAF & DANESH PUBLICATION

انتشارات انصاف و دانش

شماره پروانه: ۱۶۰۷۸

مدیر مسئول: لیلا نوروزی

سرشناسه:	مرادنژادی، یوسف، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور:	سیر تحولی مقررات تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه/مؤلف یوسف مرادنژادی.
مشخصات نشر:	کرمانشاه: انصاف و دانش، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری:	۲۳۰ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۸۱-۶-۱
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	ص.ع.به انگلیسی: Yousef Morad Nejadi, The evolution of recidivism in Iranian and French law.
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۰-۲۲۴: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	تکرار جرم - ایران: تکرار جرم - فرانسه، Recidivism -- France حقوق جزا - ایران، Criminal law -- Iran جرم‌شناسی - ایران، Criminology -- Iran جرم‌شناسی - فرانسه، Criminology -- France حقوق تطبیقی، Comparative law
رده بندی کنگره:	HV۶۰۴۹
رده بندی دیویی:	۳۶۴/۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۸۸۲۸۸۰۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	فیا

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تطبیق راه دفتر «انتشارات انصاف و دانش» گزارش فرمایید.

سیر تحولی مقررات تکرار جرم و حقوق ایران و فرانسه

مؤلف: دکتر یوسف مراد نژادی

انتشارات انصاف و دانش

تعداد: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان

چاپ اول: ۱۴۰۱

حق چاپ محفوظ و منحصر «انتشارات انصاف و دانش» است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۹۸۱-۶-۱

ISBN: 978-622-98981-6-1

دفتر مرکزی انتشارات انصاف و دانش:

کرمانشاه، چهار راه جوانشیر، مجتمع حکیم، طبقه دوم، واحد ۶

تلفن: ۰۹۳۰۲۸۹۳۸۵۸

www.Ensafodaneshpub.ir

E-mail: Ensafodanesh.pub@gmail.com

کانال رسمی انتشارات انصاف و دانش در تلگرام: @Ensafodanesh.pub

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار.....
۱۹.....	بخش اول: مفاهیم بنیادین مربوط به تکرار جرم در ایران و فرانسه.....
۱۹.....	فصل اول: مفهوم، مبانی و تحولات تقنینی تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه.....
۱۹.....	مبحث اول: مفهوم تکرار جرم.....
۲۰.....	گفتار اول: مفهوم لغوی.....
۲۰.....	گفتار دوم: مفهوم اصطلاحی و حقوقی.....
۳۰.....	مبحث دوم: مبانی تکرار جرم.....
۳۱.....	گفتار اول: مبانی جرم شناختی تکرار جرم.....
۳۱.....	بند اول: مکاتب کیفری.....
۳۷.....	بند دوم: جنبش‌ها و نظریات جرم‌شناسی.....
۴۶.....	گفتار دوم: مبانی جامعه‌شناختی تکرار جرم.....
۵۶.....	گفتار سوم: مبانی بالینی تکرار جرم.....
۵۸.....	گفتار چهارم: مبانی فقهی تکرار جرم.....
۶۱.....	مبحث سوم: تحولات تقنینی تکرار جرم.....
۶۱.....	گفتار اول: سابقه تقنینی تکرار جرم در حقوق ایران.....
۶۱.....	بند اول: سابقه تقنینی تکرار جرم در قوانین کیفری قبل از انقلاب اسلامی ایران.....
۶۱.....	الف: قانون کنت.....
۶۲.....	ب: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴.....
۶۳.....	ج: قانون مجازات اصلاحی ۱۳۱۰.....
۶۴.....	د-قانون مجازات عمومی سال ۱۳۵۲.....
۶۵.....	بند دوم: سابقه تقنینی تکرار جرم در قوانین کیفری پس از انقلاب اسلامی ایران.....
۶۵.....	الف-مقررات قبل از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....
۷۰.....	ب-مقررات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....
۷۰.....	گفتار دوم: سابقه تقنینی تکرار جرم در نظام حقوقی فرانسه.....
۷۱.....	بند اول: سابقه تقنینی تکرار جرم در قانون مجازات ۱۸۱۰ فرانسه.....
۷۲.....	بند دوم: سابقه تقنینی تکرار جرم در قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه.....
۷۵.....	بند سوم: سابقه تقنینی تکرار جرم در قانون سال ۲۰۰۵.....
۷۶.....	بند چهارم: سابقه تقنینی تکرار جرم در قانون سال ۲۰۰۷.....
۷۷.....	بند پنجم: سابقه تقنینی تکرار جرم در قانون ۱۵ اوت ۲۰۱۴.....

۶ □ سیر تحولی مقررات تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه

فصل دوم: قلمرو، آثار و اهداف تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه.....	۷۸
مبحث اول: قلمرو تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه.....	۷۹
گفتار اول: تکرار جرم به اعتبار نوع جرم.....	۷۹
بند اول: تکرار جرم به اعتبار نوع جرم در حقوق ایران.....	۷۹
الف) تکرار جرم عام و خاص.....	۸۰
ب) تکرار جرم موقت و دائم.....	۸۲
ج) تکرار جرم ساده و به عادت.....	۸۳
بند دوم: تکرار جرم به اعتبار نوع جرم در حقوق فرانسه.....	۸۵
۱- تکرار جرم بسیط.....	۸۵
۲- تکرار جرم عام دائم.....	۸۶
۳- تکرار جرم عام موقت.....	۸۷
گفتار دوم: تکرار جرم به اعتبار تیپ و شخصیت متهمین.....	۸۹
بند اول: تکرار جرم به اعتبار تیپ متهمین در نظام حقوقی ایران.....	۸۹
۱- بزرگسالان.....	۸۹
۲- اطفال.....	۸۹
بند دوم: تکرار جرم به اعتبار تیپ متهمین در نظام حقوقی فرانسه.....	۹۰
۱- بزرگسالان.....	۹۰
۲- اطفال.....	۹۰
بند سوم: تکرار جرم به اعتبار شخصیت متهمین در نظام حقوقی ایران.....	۹۱
بند چهارم: تکرار جرم به اعتبار شخصیت مرتکبین در نظام حقوقی فرانسه.....	۹۲
مبحث دوم: آثار اعمال مقررات تکرار جرم.....	۹۴
گفتار اول: تشدید مجازات.....	۹۵
گفتار دوم: اصلاح و تربیت.....	۹۵
مبحث سوم: اهداف اعمال قاعده تکرار جرم.....	۹۶
گفتار اول: پیشگیری از وقوع جرم.....	۹۷
گفتار دوم: اصلاح و درمان.....	۱۰۱
بخش دوم: رژیم حقوقی حاکم بر تکرار جرم در حقوق ایران و فرانسه.....	۱۰۵
فصل اول: رژیم عام مقررات تکرار جرم.....	۱۰۵
مبحث اول: بزرگسالان مشمول.....	۱۰۶
گفتار اول: شرایط حاکم بر رژیم عام مقررات تکرار جرم در حقوق ایران.....	۱۰۶
بند اول: قانون مجازات عمومی سال ۱۳۰۴.....	۱۰۶
بند دوم: قانون مجازات اصلاحی ۱۳۱۰.....	۱۱۰
بند سوم: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲.....	۱۱۳
بند چهارم: قانون راجع به مجننات اسلامی مصوب ۱۳۶۱.....	۱۱۴
بند پنجم: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰.....	۱۱۶

بند ششم: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.....	۱۲۰
گفتار دوم: شرایط حاکم بر رژیم عام مقررات تکرار جرم در حقوق فرانسه.....	۱۲۶
بند اول: قانون جزای ۱۷۹۱ فرانسه:.....	۱۲۶
بند دوم: قانون مجازات مصوب ۱۸۱۰ فرانسه.....	۱۲۸
بند سوم: قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه.....	۱۳۵
۱. مرور زمان.....	۱۴۸
۲. اعاده حیثیت.....	۱۴۹
۳. عناصر تکرار در قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه.....	۱۵۴
۴. دلیل عناصر تکرار در قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه:.....	۱۵۵
۵- رژیم های استثنایی تکرار جرم در قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه.....	۱۶۱
مبحث سوم: اشخاص حقوقی.....	۱۶۲
گفتار اول: تکرار جرم اشخاص حقوقی در حقوق فرانسه:.....	۱۶۳
گفتار دوم: تکرار جرم اشخاص حقوقی در حقوق ایران.....	۱۶۴
مبحث چهارم: تطبیق مقررات ایران و فرانسه در تشابه جرایم و مجازات تکرار طبق قاعده عمومی.....	۱۶۵
گفتار اول: جرایم مشابه (همانند).....	۱۶۵
گفتار دوم: مجازات تکرار جرم مطابق قاعده عمومی.....	۱۶۵
گفتار سوم: تطبیق قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه با قانون مجازات ۱۳۵۲ ایران.....	۱۶۸
گفتار چهارم: تطبیق قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه با قانون مجازات اسلامی ۱۳۶۱ ایران.....	۱۶۹
گفتار پنجم: تطبیق قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه با قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ ایران.....	۱۷۰
گفتار ششم: تطبیق قانون مجازات ۱۹۹۲ فرانسه با قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ایران.....	۱۷۱
فصل دوم: رژیم خاص مقررات تکرار جرم.....	۱۷۲
مبحث اول: اطفال.....	۱۷۲
گفتار اول: تکرار جرم اطفال در حقوق ایران.....	۱۷۳
گفتار دوم: تکرار جرم اطفال در حقوق فرانسه.....	۱۷۴
مبحث دوم: تکرار جرم در قوانین خاص.....	۱۷۷
گفتار اول: ویژگی های تکرار جرم در رژیم های استثنایی تکرار جرم در نظام حقوقی ایران.....	۱۷۹
بند اول: پذیرش تکرار جرم خاص.....	۱۷۹
بند دوم: تصریح به حداکثر مجازات قابل تشدید.....	۱۸۰
بند سوم: افزایش تصاعدی مجازات.....	۱۸۰
گفتار دوم: ویژگی های تکرار جرم در رژیم های استثنایی در نظام حقوقی فرانسه.....	۱۸۱
بند اول: پیش بینی مدت تکرار موقت کوتاهتر از قوانین عام مجازات.....	۱۸۱
بند دوم: جانشینی مجازات اشد (تغییر ماهیت جرم دوم همراه با شدت آن).....	۱۸۲
بند سوم: اعمال قاعده جمع مجازات ها.....	۱۸۲
بند چهارم: عدم امکان تقلیل مجازات.....	۱۸۳
بند پنجم: پیش بینی مدت تکرار موقت بلند تر از قوانین عام مجازات.....	۱۸۳

پیشگفتار

تکرار جرم حالت شخصی است که پس از محکومیت قطعی کیفری، مجدداً مرتکب جرم جدید می‌شود. نظام‌های حقوقی مختلف در برخورد با این پدیده مبادرت به وضع قواعد مختلفی نموده‌اند. از جمله این نظام‌ها که موضوع این پژوهش نیز می‌باشد نظام حقوقی ایران و فرانسه است که در هر دو نظام حقوقی مذکور مقررات مختلفی در این خصوص وضع شده است. از جمله اینکه در نظام حقوقی ایران قبل از انقلاب، به تأسی از نظام حقوقی فرانسه صرف قطعیت حکم سابق برای تحقق تکرار جرم کفایت می‌نمود، اما پس از انقلاب اسلامی ایران مقررات تکرار جرم تحت تأثیر مقررات شرعی رنگ و بوی دیگری به خود گرفت و صرف محکومیت قطعی بدون اجرای مجازات برای تحقق تکرار جرم کافی نبود. تا اینکه مجدداً در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ محکومیت قطعی سابق بجز در حدود برای تحقق تکرار جرم کفایت می‌کند. از حیث مآزه زمانی ارتکاب جرم دوم نیز هر دو نظام حقوقی رویکردهای مختلفی داشته‌اند بنابراین این مختصر به بیان جهات افتراق و اشتراک دو نظام حقوقی مذکور پرداخته است.

تکرار جرم یا به ساده‌ترین بیان ارتکاب مجدد جرم پس از محکومیت قطعی کیفری، قبل از آنکه کج دهانی مجرم به قوانین قابل احترام عموم در یک جامعه تلقی شود، در واقع نماینده ناامیدی ابزارهای مورد استفاده سیاست جنایی اتخاذ شده در حوزه مرزهای جغرافیایی یک کشور است. چرا که سیاست جنایی در کشورهای مختلف با محوریت بازدارندگی وضع و اجرا می‌شود و در شرایطی که از تأدیب و اصلاح و تربیت مجرمین سابق ناتوان و ناموفق باشد به یقین کارایی و جذابیت خود را از دست داده و مستلزم بازنگری است. شاید به همین اعتبار است که در کشوری چون فرانسه سهم تحولات مقررات ناظر بر تکرار جرم در حقوق کیفری موضوعه در بازه زمانی دو قرن اخیر بیشتر از سایر مقررات است.

حقوقدانان^۱ تکرار جرم را همواره از مهمترین مباحث حقوق کیفری به شمار آورده‌اند چرا که سنجش توانمندی سیاست جنایی جوامع در پیشگیری از جرایم و مبارزه علیه آنها و جلوگیری از پرداختن مجدد مجرم به رفتار جنایی از طریق بررسی میزان جرایم تکرار شده^۲ صورت می‌گیرد و در این راستا در طول تاریخ نظریه‌های مختلف جرم‌شناختی و کیفری در جهت مبارزه با پدیده تکرار جرم مطرح شده است که ضمن تأثیر گذاری بر اصول و قواعد حاکم بر تکرار جرم موجب تغییر نوع و نحوه پاسخ‌های کیفری و جرم‌شناختی نظام کیفری

^۱. حسین، غلامی، تکرار جرم، چاپ سوم، نشر میزان، ۱۳۹۰، ص ۱۵.

^۲. نرخ تکرار جرم.

جوامع مختلف گردیده است. به نحوی که در دهه‌های اخیر بر اساس ناتوانی سیاست اصلاح و درمان مکتب دفاع اجتماعی نوین، سیاست‌های کیفری سختگیرانه در جهت حل معضل تکرار جرم با تأکید بر توان گیری و حذف مجرمین خطرناک و مجرمین مکرر ظهور پیدا کرده‌اند.

حقوق کیفری ایران و قوانین فرانسه از این تغییرات و تحولات بی‌بهره نبوده‌اند. به نحوی که در هر دو نظام حقوق کیفری علاوه بر آنکه سیاست گزاران جنایی با تأثیرپذیری از رویکرد سزادهی و بازدارندگی مجازات‌ها به تشدید مجازات تکرار کنندگان جرم اقدام می‌کنند. سیاست اصلاح و درمان نیز در جهت بازسازی و بازپروری مجرمین و با تأکید بر بازاجتماعی کردن بزهکاران هرچند به درجه‌های متفاوت دیده می‌شود. نحوه اعمال و اجرای این سیاست‌ها در دو نظام حقوق کیفری متفاوت می‌باشد. در حقوق کیفری ایران رویکرد سزادهی و بازدارندگی مجازات‌ها به صورت سنتی مورد استفاده قرار می‌گیرد این در حالی است که در حقوق کیفری فرانسه رویکرد سزادهی و بازدارندگی نوین با تأثیرپذیری از سیاست‌های کیفری سخت گیرانه مورد تأکید می‌باشد. سیاست اصلاح و درمان در جهت بازپروری و پیشگیری از تکرار جرم در هر دو نظام کیفری در یک سطح قرار نگرفته و نوع و نحوه و ابزارهای مختلف در جهت پیشگیری از تکرار جرم متفاوت می‌باشد. به نحوی که در برخی از مواقع، قانونگذاران در جهت بازداشتن افراد از نقض مجدد هنگامی اجتماعی که در پرتو حمایت قوانین کیفری قرار می‌گیرد از ابزارهای کیفری محض استفاده می‌کنند، این در حالی است که در برخی مواقع سیاست گزاران جنایی با توجه به عدم کارایی ابزارهای کیفری محض مجبور به تغییر ماهیت این ابزارها و استفاده از مجازات‌های جایگزین یا مجازات‌های اجتماعی در جهت بازپروری و باز اجتماعی کردن بزهکاران و جلوگیری از ارتکاب مجدد جرم توسط بزهکاران شده‌اند.

افزایش بیش از حد نرخ جرایم به خصوص نرخ تکرار جرم علی رغم بکارگیری اندیشه‌های مکتب کیفری کلاسیک، تحقیقی و دفاع اجتماعی و عدم موفقیت نظریه اصلاح و درمان منجر به ظهور جنبش بازگشت به کیفر و گسترش امنیت مداری و تغییر سیاست جنایی به مدل عدالت کیفری گردیده است به نحوی که در راستای پذیرش این سیاست، واکنش‌های شدید و توان گیر نسبت به تکرار کنندگان جرم در قوانین کیفری کشورها ظهور کرد. در کشور فرانسه طبق قانون ۲۵ فوریه سال ۲۰۰۸ میلادی با عنوان نگهداری تأمینی به قاضی اجازه داده شده است در صورت تکرار جرم آزادی افراد مجرم به صورت نامحدود سلب گردد.^۱ که البته قانون مزبور بموجب قانون مربوط به فردی کردن کیفر مصوب ۱۵ اوت ۲۰۱۴ نسخ شد.

۱. در کشور آلمان طبق قانون ۲۴ نوامبر سال ۱۹۹۳ در صورتی که تکرار کنندگان جرم تمایل به ارتکاب جرم شدید داشته باشند و برای جامعه خطرناک باشند دستور نگهداری تأمینی آنها صادر می‌شود.